YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 264 sahifa.
2025-yil dekabr

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

MEHMONXONA KORXONALARIDA INNOVATSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI....10
Erkaboyeva Jasmina Safarali qizi, Ochilova Hilola Farmonovna

FAULT TOLERANCE AND SELF-HEALING IN IOT-ENHANCED P2P SYSTEMS....15
Ibrokhimkhuja Rikhsikhujaev, Mohit Bhandwal

BIZNES BOSHQARUVIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI....22
Ikromov Boisxon Bahodir o'g'li, Ozodbek Musayev

BIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA VIRTUAL LABARATORIYADAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI....27
Turayeva Sabrina Kamoliddin qizi, Qodirov Farrux Ergash o'g'li

YASHIL LOGISTIKA VA TRANSMILLIY KORPORATSIYALAR....32
Rafiqov Abror Baxtiyor o'g'li, Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li

OMBORXONALARNI BOSHQARISHDA RFID TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNI AFZALLIKLARI....36
Mirkamolov Mirsardor Mirxamdam o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

STARTAPLAR VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY O'SISH VA RIVOJLANISH JARAYONLARIDAGI ROLI....41
Abdumajidova Muxlisa Alisher qizi, Umarova Mukaddas Abbasovna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY SUG'URTA TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI XORIJ TAJRIBASI ASOSIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI....46
Sobirova Ozoda Rustamovna, Safarov Javohir Ismoilovich

IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA MILLIY TO'LOV TIZIMLARINING ELEKTRON TIJORATDAGI AHAMIYATI....50
Teshayev Sayimbek Anvarovich, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna

CHANGES IN PULSE RATE IN BLOOD VESSELS DURING PHYSICAL EXERCISE....56
Pirnazarov Elchin Anvar o'g'li, Yoldasheva Roila Jumaevna

JAHON IQTISODIYOTIDA GLOBAL XAVFSIZLIK VA IQTISODIY BARQARORLIK....61
Qayumov Sobit Obid o'g'li, Xasanov Nodir Erkinovich

LABOR RESOURCES – THE MAIN FACTOR OF NATIONAL DEVELOPMENT....68
Qurbonov Tolmasjon Namoz ugli, Mustafoyev Golib Sultonmurodovich

ISTE'MOLCHI TANLOVI VA NAFLILIK NAZARIYASINI ILMIY ASOSLARI....75
Q.Abdukarimov, M.Keldibekova, F.Umarov

KORXONALARDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH....80
Tumaris Nietullaeva, Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING INSON VA JAMIYAT HAYOTIDAGI TA'SIRI HAMDA AXBOROT XURUJLARI....87
Kodirov Ozodbek, F.Umarov

QURILISH MATERIALLARI SANOATIGA KIRITILAYOTGAN INVESTITSIYALAR TAHLILI VA TARMOQNING MAMLAKAT EKSPORTIDAGI O'RNI....93
G'ulomiddinov Bobobek Sardorjon o'g'li, G'ulamov Ilhom Akramovich

BIZNESNI BOSHQARISHDA ERP TIZIMIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI....98
Abduhamidova Shodiyaxon Abdushukur qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

O'ZBEKISTON VA AFG'ONISTON HAMKORLIK MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHI....103
Fayzullayev Aminjon, F.Umarov

O'ZBEKISTONDA HUDUDLAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLAR....110
Najmiddinova Malikabonu Asrorovna, F.Umarov

TO'QIMACHILIK SANOATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'INING RIVOJLANISH YO'NALISHLARI XUSUSIDA....117
Mahmudov Orifbek Abdumo'min o'g'li, Azmiova Feruza Payziyevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING TARKIBIY RIVOJLANISHI VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI 122
Xayrullayev Javohir Sheraliyevich, Maqsudov Bunyodjon Abdusamat o‘g‘li

MINTAQALARNI IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI TARTIBGA SOLISH VA XALQARO TAJRIBA 128
Xudoyberdiyev Feruzbek, F.Umarov

MINTAQALAR IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH HOLATINI BAHOLASH: TAHLIL VA USTUVOR YO‘NALISHLAR 135
Yarashev Mirkomil, F.Umarov

OROL DENGIZI INQIROZI OQIBATIDA YER DEGRADATSIYASI VA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH IMKONIYATLARI: QORAQALPOG‘ISTON MISOLIDA (NDVI VA NDMI TAHLILI ASOSIDA) 141
Nurmatova Shahzoda, Oralbaev Bakhitjan Orintaevich, Ruziyeva Iroda Davutovna, Turopova Nigora Xolmurod qizi

MINTAQADA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 147
Abubakirova Xonzoda, F.U.Umarov

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И МОЛОДЁЖЬ: ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНОГО ИММУНИТЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ 154
Абдуллаев Бехзод Баходир угли, Байбобоева Фируза Набижоновна

SUN'IY INTELLEKT NAZARIYASI VA AMALIYOTI: TAJRIBALAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 158
Hamroyeva Dilnura G‘ayrat qizi, To‘qmirzayev Kamol Mo‘min o‘g‘li

QISHLOQ HUDUDLARIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHDA XALQARO TASHKILOTLARNING (FAO, UNDP, IFAD) LOYIHALARI TAJRIBASI 162
Z.B.Negmatullayeva, O.Q.Xudayberdiyeva

O‘ZBEKISTON RAQAMLI IQTISODIYOTI VA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIY O‘SISH STRATEGIYASIDAGI O‘RNI 168
Bo‘riyev Behruzbek Bahodir o‘g‘li, Elov Dilshod Abdujabborovich

«ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ КЛИЕНТСКОГО ОПЫТА В БАНКАХ: ИНТЕГРАЦИЯ ОМНИКАНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ И СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ» 173
Каримов Диёрбек Дилшод ўгли, Уснатдинов Миратдин Саламатдинович, Юлдашев Жамшид Абрарович

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INFLYATSIYANING ASOSIY OMILLARI VA ULARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI 182
Bazarbaeva Dildora Ekramjon qizi, Koshanov Abdimurat Azat uli

ОСОБЕННОСТИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ 188
Хайруллаев Хожиакбар, Ишонкулова Феруза Асатовна

QISHLOQ XO‘JALIGIDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING QO‘LLANILISHI 193
Sharipboyev Hasanboy Marks o‘g‘li, Olimov Maqsudjon Komiljon o‘g‘li

HALOL MEHMONXONALARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI 198
Farxodov Zafar Qaxramon o‘g‘li, Shaymanova Nigora Yusupovna

TIJORAT BANKLARINING BARQARORLIGINING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O‘RNI 203
To‘rayeva O‘g‘iloy G‘iyosovna, Dilmurodov Jurabek Ulug‘bek o‘g‘li, Mirzayev Mirza Abdullayevich

ФАКТОРЫ И ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОСТИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПОТОКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ 208
Мисс София Ёдмыанг, Рахматова Наргизахон Аъзамхоновна

ОСОБЕННОСТИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ 214
Хайруллаев Хожиакбар, Ишонкулова Феруза Асатовна

ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ СБЕРЕЖЕНИЯМИ И ИНВЕСТИЦИЯМИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРУЮЩЕЙСЯ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ: АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.................. 220
Абдумажидов Шохжахон Шухратович. Нозимов Эльдор Анварович

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ “ЗЕЛЁНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ” В БАНКОВСКУЮ СФЕРУ 226
Тохирова Азиза Олимжоновна, Ишонкулова Феруза Асатовна

MOLIYAVIY HISOBOTLAR ISHONCHLILIGINI SHAKLLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBI MEXANIZMLARINING AHAMIYATI 231
Jo‘rayeva Risolat Shuxrat qizi, Mardonov Shaxriyor Xolmirzo o‘g‘li

РАЗРАБОТКА ДОЛГОСРОЧНЫХ МАРКЕТИНГОВЫХ СТРАТЕГИЙ НА ОСНОВЕ ПОВЕДЕНЧЕСКИХ АСПЕКТОВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ 235
Юлдошев Бобур Бахромович, Маратова Гульшад Женгисовна, Саъдий Шукрилло Асатилло угли

IQTISODIYOTNI LIBERALLASHTIRISH SHAROITIDA KORXONALARDA EKSPORT-IMPORT OPERATSIYALARI HISOBI 246
Oltmishov Doniyor, Ermaxammadov Ro‘zimurod, Qo‘shbekova Shahnoza, Misirov Asliddin Mamasobirovich

TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT BO‘YICHA HISOBLASHUV MUOMALALARI HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME’YORIY HUQUQIY ASOSLARI 249
Uralova Gavhar, Ibodova Madina, Alimov Abbos, Misirov Asliddin Mamasobirovich

MOLIYAVIY SIYOSATNING MILLIY IQTISODIYOTNING BARQARORLIGIGA TA’SIRI ВЛИЯНИЕ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ НА СТАБИЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ | THE IMPACT OF FINANCIAL POLICY ON THE STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY........................ 253
Ismatilloyev Muhriddin Asliddin o‘g‘li, Rejapov Xayrillo Xikmatullayevich

YASHIL TEXNOLOGIYALAR BOZORIDA AI ASOSIDAGI INNOVATSIYALARNING INVESTITSION OQIMLARGA TA’SIRI 259
Istamov Bekzodbek Bahriddinovich, Buranova Jazira Ergash kizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT BO‘YICHA HISOBLASHUV MUOMALALARI HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME’YORIY HUQUQIY ASOSLARI

Uralova Gavhar
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
2-bochqich, BX-124 guruh talabasi

Ibodova Madina
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
2-bochqich, BX-124 guruh talabasi

Alimov Abbos
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
2-bochqich, BX-124 guruh talabasi

Ilmiy rahbar:
Misirov Asliddin Mamasobirovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi kafedrasi o‘qituvchisi
E-mail: misirovasliddin@gmail.com.
ORCID: 0009-0008-2742-5398

Annotatsiya: Ushbu maqolada eksport-import munosabatlarining huquqiy asoslariga alohida e’tibor qaratilgan. Ikkita yoki bir nechta xalqaro munosabatlar qatnashchilarining xar qanday birgalikdagi faoliyati, kelishilgan, huquqiy kuchga ega bo‘lgan xujjatlar asosida amalga oshirilishi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: buxgalteriya hisobi, iqtisodiy faoliyat, boshqaruv samaradorligi, eksport-import, iqtisodiy aloqala.

Abstract: This article examines the legal foundations of export-import relations. It argues that any joint activity between two or more participants in international relations is carried out on the basis of agreed-upon, legally binding documents.

Key words: accounting, economic activity, management efficiency, export-import, economic relations.

Аннотация: В данной статье рассматриваются правовые основы экспортно-импортных отношений. Обосновывается, что любая совместная деятельность двух или более участников международных отношений осуществляется на основе согласованных, юридически обязательных документов.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, экономическая деятельность, эффективность управления, экспорт-импорт, экономические отношения.

KIRISH

Mamlakatimizda tashqi iqtisodiy aloqlarni rivojlantirish bo‘yicha bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Tashqi iqtisodiy faoliyat bu tashqi savdo va boshqa davlatlar, ularning yuridik va jismoniy shaxslari bilan iqtisodiy munosabatlaridir. Ushbu munosabatlarni iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida rivojlantirish, mahsulotlarni eksport qilish, importyorlar bilan hisob-kitoblarni to‘g‘ri amalga oshirish va ularni buxgalteriya hisobida to‘g‘ri hisobga olib borish muhim hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sohaga oid manbalarda "javobgarlik markazlari bo'yicha hisob yuritish" g'oyasini birinchi bo'lib 1952-yilda Sen Xiggins ilgari surgani ta'kidlanadi. Uning fikricha, javobgarlik markazlari bo'yicha hisob yuritish bevosita xarajatlarni boshqarishga qaratilgan hisob tizimi hisoblanadi. Bunda hisob natijalari alohida javobgarlik markazlari kesimida shakllantiriladi va aks ettiriladi.

Keyinchalik "standart-kosting" hamda javobgarlik markazlari bo'yicha hisob tizimlari asosida R.D. Mak-Ilxattan, R.A. Xauell va S.R. Sousi tomonidan "System in Time" (SIT) standartlari ishlab chiqilib, ish jarayonlari va grafiklaridagi chetlanishlarni aniqlashga asoslangan tizimlardan foydalanish ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Mazkur davrda biznes sohasi tarixchilarining ta'kidlashicha, DuPont, General Motors va General Electric kabi yirik kompaniyalar menejment hisobi sohasida ilg'or amaliyotlarni joriy etgan novator tashkilotlar sifatida e'tirof etilgan. Shuningdek, 1977-yilda AQShda "Xorijiy korrupsiyalar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi ichki nazorat tizimini tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada qiyosiy tahlil hamda induksiya va deduksiya baholash usullaridan foydalanildi. Qiyosiy usuldan foydalanilib, statistik ma'lumotlar asosida ularni tahlillari amalga oshirilib ilmiy xulosalar berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida amalga oshirilgan izchil islohotlar natijasida ochiq iqtisodiyotni shakllantirish va tashqi iqtisodiy aloqalarni erkinlashtirish uchun mustahkam huquqiy asoslar yaratildi. Jumladan, "Eksport-import munosabatlari to'g'risida"gi, "Chet el investitsiyalari va chet ellik investorlar faoliyatining kafolatlari to'g'risida"gi, "Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi qonunlar, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari hamda boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar tashqi iqtisodiy aloqalar va eksport-import munosabatlarini tartibga solib, chet el investitsiyalarini jalb etish va rag'batlantirish mexanizmlarini belgilab beradi. Xususan, tashqi iqtisodiy aloqalarni amalga oshirishning asosiy tamoyillari va tartiblari "Eksport-import munosabatlari to'g'risida"gi Qonunda mustahkamlangan.

Xalqaro huquqning umume'tirof etilgan normalariga muvofiq ravishda, mulkchilik shaklidan qat'i nazar, tashqi iqtisodiy aloqalar ishtirokchilarining huquqlari, qonuniy manfaatlari va mol-mulki davlat tomonidan himoya qilinadi. "Chet el investitsiyalari va chet ellik investorlar faoliyatining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunda xo'jalik jamiyatlari va shirkatlarida, banklar hamda sug'urta tashkilotlarida aksiyadorlik asosida ishtirok etish, ya'ni aksiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlarni sotib olish, shuningdek, yer uchastkalariga (jumladan, ijaraga olingan yerga) hamda tabiiy resurslarga egalik qilish va ulardan foydalanish huquqlari chet el investitsiyalarini amalga oshirish shakllari sifatida e'tirof etilgan.

Mazkur qonunning chet ellik investorlar huquqlarini kafolatlovchi muhim jihatlaridan biri shundan iboratki, agar keyinchalik qabul qilinadigan qonun hujjatlari investitsiya sharoitlarini yomonlashtirsa, chet ellik investorlarga nisbatan investitsiyalar amalga oshirilgan davrda amalda bo'lgan qonunlar o'n yilgacha bo'lgan muddat davomida qo'llaniladi. Shu bilan birga, qonunda chet el investitsiyalarining milliylashtirilmasligi va majburiy ravishda sotib olinmasligi kafolatlanadi. Faqat tabiiy ofatlar, avariyalar, epidemiyalar va epizootiyalar yuz bergan hollargina bundan mustasno bo'lib, bunday vaziyatlarda chet ellik investorlarga yetkazilgan zararga teng miqdorda kompensatsiya to'lanishi nazarda tutiladi.

Chet ellik investorlarning o'z investitsiyalarini ixtiyoriy ravishda sug'urtalash huquqi ularni mulkning ekspropriatsiya qilinishi, valyuta ayirboshlash va mablag'larni mamlakat tashqarisiga olib chiqish bo'yicha cheklovlar, shuningdek, boshqa xatarlardan himoya qilishga xizmat qiladi. Chet el investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar o'zlari ishlab chiqargan mahsulotlarni litsenziyasiz xorijga eksport qilish va ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun chetdan mahsulotlar import qilish huquqiga egadirlar. Shuningdek, shaxsiy ehtiyojlar uchun respublikaga olib kiriladigan mol-mulk bojxona to'lovlaridan ozod etiladi.

1996 yilda "Erkin iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi iqtisodiy faoliyatni yanada erkinlashtirishga qaratilgan muhim choralardan biri bo'ldi. Bundan tashqari, "Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish to'g'risida"gi Qonunda kichik va xususiy tadbirkorlik subyektlarining eksport-import operatsiyalaridagi ishtirokini kengaytirish, ularning xalqaro ko'rgazma va yarmarkalarda qatnashishini qo'llab-quvvatlash orqali tashqi iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish nazarda tutilgan.

1995-yil 1-oktyabrdan boshlab eksport-import munosabatlarini tartibga solishning yangi mexanizmi joriy etildi. Ushbu mexanizm tarifga asoslanmagan tartibga solish usullaridan tarifga asoslangan tizimga o'tish, eksport-import operatsiyalarini xalqaro me'yorlar asosida unifikatsiyalashga qaratilgan chora-tadbirlar majmuini o'z ichiga oldi.

Tayyor mahsulotlarning tashqi bozorlarga kirib borishini qo‘llab-quvvatlash hamda eksport kreditlari mexanizmini shakllantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Eksportga mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarni rag‘batlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni (1996-yil 20-mart) qabul qilindi. Ushbu hujjatga muvofiq, 1996-yil 1-apreldan boshlab bir qator korxonalar eksport hajmlarining oshirilishi natijasida erkin almashtiriladigan valyutada olingan tushumdan (foydadan) soliq to‘lashdan ozod etildi.

1-jadval. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo‘yicha hisoblashuv muomalalari hisobini tashkil etishning me’yoriy huquqiy asoslari tizimi

1-POG‘ONA
Tashqi iqtisodiy faoliyat bo‘yicha hisoblashuv muomalalari hisobini bevosita va bilvosita tashkil etishni tartibga soluvchi qonunlar va qonuniy xujjatlar (O‘zbekiston Respublikasi qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi qarorlari).
2-POG‘ONA
Tashqi iqtisodiy faoliyat bo‘yicha hisoblashuv muomalalari hisobini tashkil etishini bazaviy tamoyillarini umumlashtiruvchi me’yoriy xujjatlar (yo‘riqnomalar, nizomlar, buxgalteriya hisobi milliy standartlari va boshqalar).
3-POG‘ONA
Korxonalarda tashqi iqtisodiy faoliyat bo‘yicha hisoblashuv muomalalari hisobini yuritish mexanizmi, xususiyatlarini aks ettiruvchi ishlab chiqarish hisobini tashkiliy, texnik va uslubiy jixatlarini mujassamlashtirgan hisob siyosati.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Tovarlar (ishlar, xizmatlar) eksportini rag‘batlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoniga muvofiq, o‘tgan yilning 1-noyabridan boshlab tovarlarning (ishlar, xizmatlarning) deyarli barcha turlari bo‘yicha eksport bojxona bojlari hamda ularni eksport qilishni litsenziyalash bekor qilindi. Faqat ayrim maxsus mahsulot turlari mazkur qoidadan mustasno etib belgilandi.

Farmonda nazarda tutilgan chora-tadbirlar, eng avvalo, tashqi savdo faoliyatini yanada erkinlashtirishga, eksport-import operatsiyalarida tarif va notarif tartibga solish usullarini takomillashtirishga qaratilgan. Hujjatda belgilangan muddatdan boshlab raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish maqsadida erkin muomaladagi valyutada eksport qiluvchi korxonalar uchun bir qator qo‘shimcha imtiyozlar joriy etildi. Jumladan:

- ushbu korxonalarga mahsulotlarni oldindan to‘lov talab qilmasdan va akkreditiv ochmasdan eksport qilish huquqi berildi;
- agar eksport qilinayotgan tovarlar ulushi mahsulot realizatsiyasining umumiy hajmida 30 foiz yoki undan ortiqni tashkil etsa, korxonalarning daromad solig‘i stavkasi amaldagi stavkaga nisbatan ikki barobar kamaytiriladi;
- korxonalar o‘z mahsulotlarini ichki bozor narxlaridan past narxlarda eksport qilgan taqdirda, soliq bazasi eksport mahsulotini sotishdan tushgan amaldagi tushum asosida hisoblab chiqiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, mazkur Farmonning muhim xususiyatlaridan biri shundan iboratki, unda nazarda tutilgan imtiyozlar, avvalo, eksportga yo‘naltirilgan tayyor mahsulot ishlab chiqarishni izchil rivojlantirishga intilayotgan korxonalarni rag‘batlantirishga qaratilgan. So‘nggi besh yil mobaynida respublikada eksport-import munosabatlarini rivojlantirish borasida salmoqli ishlar amalga oshirildi, ushbu sohaning mustahkam me’yoriy-huquqiy bazasi shakllantirildi, tegishli institutsional o‘zgarishlar joriy etildi hamda iqtisodiyotni tashqi dunyoga yanada kengroq ochish va erkinlashtirishga qaratilgan muhim qadamlar qo‘yildi.

Eksport-import munosabatlarining huquqiy asoslari haqida so‘z yuritar ekanmiz, bu borada xalqaro bitimlarning o‘rni va ahamiyatiga alohida to‘xtalib o‘tish lozim. Chunki ikki yoki undan ortiq xalqaro munosabatlar subyektlarining har qanday hamkorlik faoliyati o‘zaro kelishilgan, huquqiy kuchga ega bo‘lgan xalqaro hujjatlar asosida amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Toshkent, 2020-yil 26-yanvar.
2. Buxgalteriya hisobi nazariyasiga oid elektron manba. URL: https://dereksiz.org/i--mavzu-buhgaletriya-isobining-nazariyasi-fanining-pred-meti-v.html?page=35
3. Бахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: учебник для вузов. 2-е изд., доп. и перераб. М.: ИКФ «Омега-Л», Высшая школа, 2002. 528 с. (43–44-б.).
4. Karimov A.A., Kurbanbayev J.E., Jumanazarov S.A. Buxgalteriya hisobi: darslik. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019. 624 b.
5. Bakiyeva X., Rizayev N. Buxgalteriya hisobi nazariyasi: masalalar to‘plami. Toshkent: TMI, 2007.

6. Warren C.S., Reeve J.M., Duchac J.E. Accounting. USA, 2014.
7. Джамбакиева Г. Финансовый учет: учебное пособие. Ташкент: Iqtisod-moliya, 2012.
8. Xolbekov R.O. Buxgalteriya hisobi nazariyasi: darslik. Toshkent: Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011.
9. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi va audit. Toshkent, 2004.
10. Urazov K.B., Vaxidov S.V. Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari: 5340900 “Buxgalteriya hisobi va audit” ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun darslik. Toshkent: Adib, 2011. 496 b.
11. Egamberdieva S.R. Moliyaviy va boshqaruv hisobi: o‘quv qo‘llanma. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. 289 b.
12. Qurbanov Z., Misirov K. Moliyaviy va boshqaruv hisobi: darslik. Toshkent: Iqtisod-moliya, 2019. 751 b.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

8-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to‘plami

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz